

ANALIZA SYSTEMU VET

w Księstwie Liechtenstein

0 projekcie

Raport "Analiza systemu VET w Księstwie Liechtenstein" powstał w ramach projektu "Rozwój i promocja sektora VET w Polsce - Jak promować i prowadzić klasę patronacką w warunkach polskich na podstawie doświadczeń krajów Liechtenstein, Szwajcaria i Niemcy".

Projekt ten jest finansowany w ramach Mechanizmu Finansowego EOG na lata 2014-2021 Program Edukacja.

Akcja: Współpraca instytucjonalna na rzecz poprawy jakości i dopasowania kształcenia i szkolenia zawodowego (VET) oraz kształcenia ustawicznego

Numer dokumentu: EOG/21/K3/W/0020

Kwota dofinansowania: 79 143,30 EUR

Powstanie niniejszego Raportu było możliwe dzięki spotkaniom z:

- **Michaelem Gerner** - kierownikiem oraz **Gerhardem Gerner** - pracownikiem nadzoru nad kształceniem zawodowym w urzędzie *Amt für Berufsbildung und Berufsberatung* w Schaan
- **Parickiem Elkuch** - przedstawicielem *Liechtensteinische Industrie- und Handelskammer* w Vaduz
- **Martinem Büchel** - Prezesem Zarządu Laboratorium PeperMINT w Vaduz
- **Marco Frick** – kierownikiem działu kształcenia OC OERLIKON Balzers AG w Balzers oraz instruktorami kształcenia zawodowego w firmie OERLIKON Balzers AG
- **Silvio Bargetze** – właścicielem firmy MESSINA Metall Design AG w Triesen
- **Robertą Bargetze** – instruktorką praktycznej nauki zawodu w firmie MESSINA Metal Design AG

Spis treści

1. Informacje wstępne.....	4
2. Model kształcenia w Księstwie Liechtenstein.....	6
3. Podmioty odpowiedzialne za organizację kształcenia zawodowego.....	7
4. Akty prawne regulujące kształcenie zawodowe w Księstwie Liechtenstein.....	8
5. Co wyróżnia kształcenie zawodowe w Księstwie Liechtenstein.....	12
6. Dobre praktyki i argumenty przemawiające za kształceniem dualnym.....	17
7. Bibliografia.....	24

1. Informacje wstępne

Liechtenstein, Księstwo Liechtensteinu – niewielkie alpejskie państwo w Europie Zachodniej, leżące pomiędzy Austrią i Szwajcarią, nad rzeką Ren. Państwo należy do Europejskiego Obszaru Gospodarczego, strefy Schengen oraz grupy EFTA.

Podstawowe informacje:

Vaduz

stolica

książę Jan Adam II

głowa państwa

niemiecki

język urzędowy

160,48 km²

powierzchnia całkowita

39.425

liczba ludności

dodatni

przyrost naturalny

41.784

miejsca pracy

35,9%

zatrudnieni w przemyśle

173.468 USD

PKB per capita

źródło: Amt für Statistik Liechtenstein

<https://www.llv.li/inhalt/1590/amtsstellen/liechtenstein-in-zahlen>

Liechtenstein, podobnie jak wiele krajów Europy Zachodniej stawia na kształcenie dualne. Przedsiębiorstwa aktywnie angażują się w nauczanie zawodu, a młodzi ludzie chętnie wybierają tę formę edukacji.

Dwie trzecie absolwentów obowiązkowych szkół ogólnych (po ukończeniu 9 klasy) decyduje się na kształcenie zawodowe aktualnie w około 80 różnych zawodach. Lista zawodów obejmuje łącznie ponad 200 profesji. Ponieważ w tym kraju nie ma szkoły zawodowej, uczniowie uczęszczają do szkół głównie w sąsiednim kantonie St. Gallen w Szwajcarii.

źródło: *Bildungsstatistik Liechtenstein 2018*

https://www.llv.li/files/as/bildungsstatistik_2018.pdf

Struktura kształcenia zawodowego i akty prawne odnoszące się do tej formy edukacji są bardzo podobne do regulacji szwajcarskich, ale wielkość Księstwa Liechtenstein sprawia, że praktyczne aspekty kształcenia w tym liczącym zaledwie 39.000 mieszkańców kraju można łatwiej przystosować do organizacji edukacji zawodowej w powiatach i gminach w Polsce.

2. Model kształcenia w Księstwie Liechtenstein

W Liechtensteinie młodzież już w wieku 12 lat musi podjąć decyzję, czy będzie kontynuować naukę w szkole ogólnokształcącej, czy chce w przyszłości uczyć się zawodu. Młodzież, która myśli o kontynuacji nauki na studiach wybiera liceum, które w Liechtenstein nosi nazwę *Gymnasium*.

Osoby, które planują w przyszłości „zdobyć fach”, uczą się od 6 klasy w szkołach przygotowujących do nauki zawodu: *Oberschule* i *Realschule*. *Oberschule* przeznaczona jest dla uczniów, którzy potrzebują ugruntować wiedzę zdobytą w szkole podstawowej. Są to uczniowie, którzy mieli gorsze wyniki w pierwszych latach nauki i planują naukę zawodu w przyszłości. Jej program jest skierowany do osób mających wolniejsze tempo nauki.

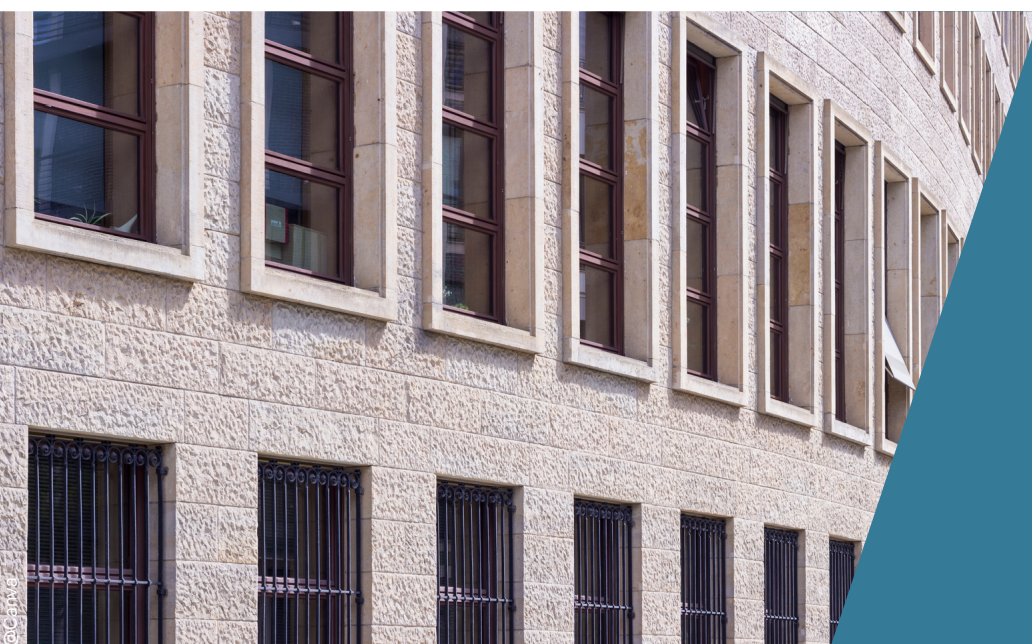
Osoby, które planują zdobyć zawód wymagający 3-4 lat nauki (wyższy poziom kształcenia zawodowego) uczęszczają najczęściej do tzw. *Realschule*. Szkoła ta kładzie duży nacisk na edukację praktyczną (rozumienie tekstów technicznych, dobre podstawy algebry i geometrii, bazowa wiedza z zakresu fizyki i biologii).

Wiek	Rodzaj edukacji	Poziom		
		podstawowy	średni i wyższy	wyższy
5-7	Klasy zerowe	Przedszkole 2 lata		
7-12	Szkoła podstawowa	Primar 5 lat		
12-14	Szkoła ponadpodstawowa (poziom gimnazjalny)	Oberschule szkoła przygotowująca do nauki zawodu (poziom niższy) 4 lata	Realschule szkoła przygotowująca do nauki zawodu (poziom wyższy) 4 lata	Liceum – klasy niższe 3 lata
14-15				
15-16	Szkoly ponadpodstawowe (poziom ponadgimnazjalny)	Nauka zawodu (poziom niższy) 2-4 lata	Dobrowolna kontynuacja nauki w klasie 10	Liceum – klasy wyższe 4 lata
16-18			Nauka zawodu 2-4 lata	
			Nauka zawodu Poziom wyższy 3-4 lata	

Na podstawie: *Aufbau des liechtensteinischen Bildungssystems*

<https://www.llv.li/files/sa/grafik-bildungswesen-deutsch-iscd-2011-20160412.pdf>

3. Podmioty odpowiedzialne za organizację kształcenia zawodowego

Instytucją odpowiedzialną za kształcenie zawodowe jest *Amt für Berufsbildung und Berufsbetrachtung* (AfBB) – Urząd Kształcenia i Doradztwa Zawodowego.

Amt für Berufsbildung und Berufsberatung (ABB)			
Post: Postfach 684 9490 Vaduz	Besucher: Postplatz 2 9494 Schaan	☎ +423 236 72 00 ☎ +423 236 72 09 ✉ info.abb@llv.li → Organigramm	Büro: Montag bis Freitag 08.00 - 11.30 13.30 - 17.00
			Schalter: Montag bis Freitag 08.00 - 11.30 13.30 - 17.00 Öffnungszeiten BIZ: Dienstag, Mittwoch und Donnerstag 13.30 - 17.00
→ Weitere Kontaktinformationen			→ Feiertage und dienstfreie Tage

źródło: *Liechtensteinische Landesverwaltung*

www.llv.li/inhalt/12554/amtstellen/amt-fur-berufsbildung-und-berufsberatung

Instytucja ta z ramienia państwa organizuje i sprawuje nadzór nad procesem edukacji zawodowej. Na stronie AfBB można znaleźć wszystkie akty prawne i informacje przydatne dla uczestników procesu kształcenia zawodowego i dualnego.

4. Akty prawne regulujące kształcenie zawodowe w Księżstwie Liechtenstein

4.1 Berufsbildungsgesetz – ustawa o kształceniu zawodowym*

Zasady kształcenia zawodowego reguluje ustawa o kształceniu zawodowym z 13 marca 2008 roku z późniejszymi zmianami. Ustawa opisuje:

- **die berufliche Grundbildung**
zasady podstawowego (zasadniczego) kształcenia zawodowego
- **die höhere Berufsbildung**
zasady wyższego kształcenia zawodowego
- **die berufsorientierte Weiterbildung**
ustawiczne kształcenie zawodowe
- **die Qualifikationsverfahren**
zasady zdobywania kwalifikacji
- **die Bildung der Berufsbildner**
kształcenie instruktorów praktycznej nauki zawodu
- **die Grundsätze und Aufgaben der Berufs-, Studien- und Laufbahnberatung**
zasady doradztwa zawodowego, doradztwa dot. studiów i kariery zawodowej
- **die Beteiligung des Staates an den Kosten der Berufsbildung**
zasady finansowania kształcenia zawodowego przez państwo

*Źródło: Liechtensteinische Landesverwaltung
www.gesetze.li/konso/2008103000

Państwo Liechtenstein przykłada ogromną wagę do jakości kształcenia zawodowego, które ma być atrakcyjną alternatywą dla edukacji ogólnej. Zaletą kształcenia zawodowego jest indywidualne podejście do potrzeb osób uczących się.

Paragraf 8 tej ustawy dotyczy współdecydowania o procesie kształcenia osób uczących się zawodu: „Zakład kształcący i szkoła gwarantują osobie uczącej się zawodu odpowiednie możliwości współdecydowania o procesie nauki”. W praktyce oznacza to m.in. że młodociany współdecyduje o czasie trwania nauki: uczeń wybitnie zdolny może go skrócić o rok, uczeń z problemami w nauce może prosić o jego wydłużenie nawet do kilku lat.

Art. 11 zapewnia, że państwo odpowiedzialne jest za wyrównanie wszelkich deficytów edukacyjnych, socjalnych i językowych uczących się (młodocianych pracowników) przed rozpoczęciem nauki zawodu m.in. przez indywidualny system doradztwa zawodowego.

Model obowiązujący w Liechtenstein zna dwa poziomy kształcenia zawodowego:

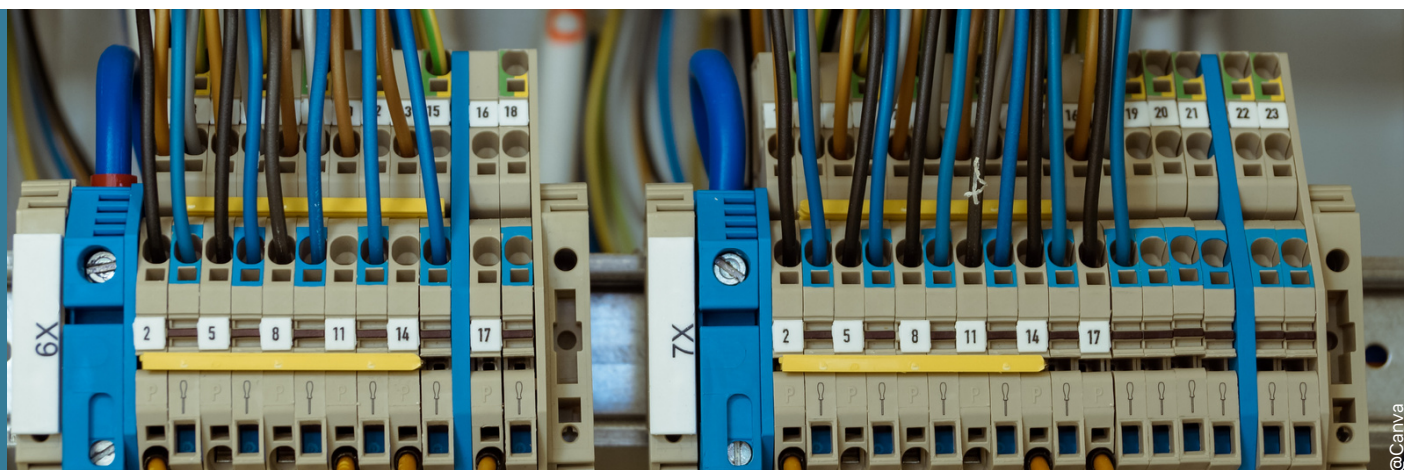
- kształcenie zawodowe podstawowe (zasadnicze)
- kształcenie zawodowe wyższe.

4.1.1 Kształcenie zawodowe podstawowe (zasadnicze)

Kształcenie zawodowe podstawowe trwa od 2 do 4 lat.

Nauka dwuletnia kończy się z zasady egzaminem praktycznym. Zdanie tego egzaminu jest potwierdzane tzw. „atestem” czyli certyfikatem, zaświadczeniem.

Nauka 3-4-letnia kończy się rozbudowanym egzaminem końcowym i potwierdzeniem zdobycia kwalifikacji.

4.1.2 Kształcenie zawodowe wyższe

Kształcenie zawodowe wyższe dostępne jest również dla uczniów bez matury ogólnej. Kierunkowe studia zawodowe można rozpocząć po zakończeniu nauki zawodu w systemie 3-4 letnim.

4.2 Berufsbildungsverordnung (BBV) – rozporządzenie w sprawie kształcenia zawodowego

Drugim ważnym dla edukacji zawodowej aktem prawnym jest *Berufsbildungsverordnung* (BBV) – Rozporządzenie w sprawie kształcenia zawodowego z dnia 8 czerwca 2008 roku. Rozporządzenie to reguluje m.in. następujące kwestie kształcenia zawodowego:

Przygotowanie do kształcenia (§ 5)

W celu ułatwienia orientacji zawodowej i lepszego przygotowania do kształcenia młodzieży mogą być organizowane kursy przygotowawcze. Kursy te mogą trwać maksymalnie rok i kończą się świadectwem odbycia przygotowania, które zawiera ocenę kandydata do nauki zawodu (ocenę jego przydatności do nauki zawodu).

Kooperacja zakładów kształcących (§ 6)

Dla umożliwienia kształcenia praktycznego zakłady kształcące (realizujące praktyczną naukę zawodu) mogą zawierać porozumienia o kooperacji, które powinny mieć formę pisemnej umowy. Partnerzy tej kooperacji ustalają między sobą, kto jest zakładem wiodącym i to ten zakład podpisuje umowy z młodocianym i reprezentuje wszystkich pracodawców na zewnątrz. O zezwolenie na kształcenie musi starać się tylko zakład wiodący.

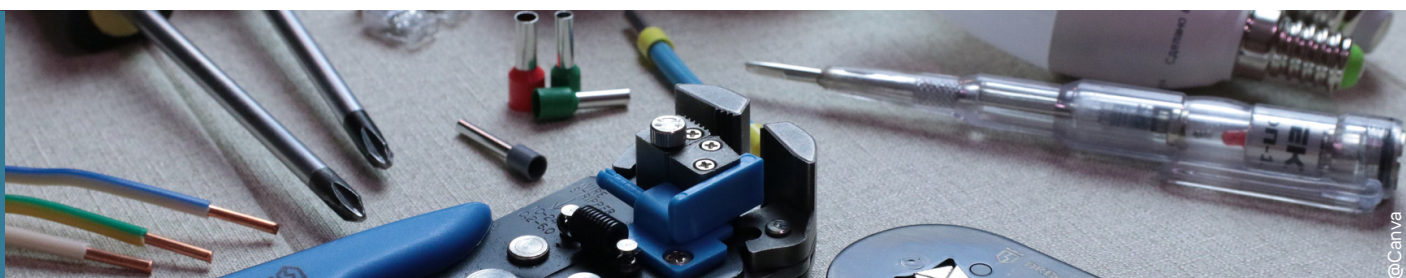
Głównym powodem tworzenia tych kooperacji jest odciążenie pracodawców – podział zadań edukacyjnych, współpraca przy organizacji kształcenia (np. jeden zakład "uczy mechaniki", drugi "pneumatyki").

Praktyki (§ 7)

Jeśli organizatorem nauczania praktycznego jest szkoła, to ma ona obowiązek zabezpieczyć dla każdego ucznia możliwość odbycia praktyk w zakładzie pracy. Odpowiedzialność za jakość praktyk przejmuje szkoła.

Kształcenie zawodowe organizowane przez szkoły (§ 8)

Jeśli kształcenie zawodowe odbywa się poza zakładem pracy (np. w warsztatach szkolnych), to urząd AfBB ustala wspólnie z przedstawicielami pracodawców, czy taka forma nauczania spełnia kryterium przydatności i adekwatności na rynku pracy (czyli czy ma odpowiedni komponent praktyczny uwzględniający potrzeby pracodawców).

Szczególne regulacje dot. podstawowego dwuletniego kształcenia zawodowego (§ 9)

Dwuletnie zasadnicze kształcenie zawodowe potwierdzone certyfikatem zawodowym daje konkretne i prostsze kwalifikacje zawodowe w porównaniu z trzyletnim i czteroletnim zasadniczym kształceniem zawodowym. Uwzględnia indywidualne wymagania słuchaczy poprzez zróżnicowany poziom kursów i dostosowaną dydaktykę. Na mocy rozporządzenia dwuletnie zasadnicze kształcenie zawodowe zakończone uzyskaniem certyfikatu daje możliwość kontynuacji nauki i uzupełnienia wykształcenia do poziomu oferowanego na kursach trzy- i czteroletnich.

Podstawowe dwuletnie kształcenie zawodowe może być skrócone lub wydłużone o 1 rok. Jeśli zagrożony jest sukces edukacyjny, Urząd ds. Kształcenia i Doradztwa Zawodowego (AfBB) po wysłuchaniu osoby uczącej się i organizatora szkolenia w zakresie praktyki zawodowej decyduje o indywidualnym wsparciu eksperckim. To indywidualne fachowe wsparcie dotyczy nie tylko deficytów szkolnych, ale też kłopotów związanych z nauką praktyczną realizowaną w zakładzie kształcącym.

Egzaminy zawodowe (§ 14)

Urząd AfBB wyznacza egzaminatorów egzaminów zawodowych. Przedstawiciele zakładów pracy mają prawo proponowania kandydatów na egzaminatorów do komisji egzaminacyjnych. Egzaminatorzy sporządzają pisemny protokół zawierający wyniki egzaminu i swoje komentarze dot. jego przebiegu łącznie z uwagami przekazanymi przez osobę zdającą. Zdanie egzaminu potwierdza urząd AfBB.

5. Co wyróżnia kształcenie zawodowe w Księstwie Liechtenstein

5.1 Państwo jest gwarantem jakości kształcenia i podmiotem wspierającym cały proces (a w szczególności osoby uczące się)

Nad zapewnieniem jakości kształcenia czuwa urząd *Amt für Berufsbildung und Berufsberatung* (AfBB) – Urząd ds. kształcenia i doradztwa zawodowego. Każdy zakład chcący stać się zakładem kształcącym musi ubiegać się o certyfikację tego urzędu. Jeśli zakład ubiega się o tę zgodę po raz pierwszy, AfBB ma prawo do zlecenia kontroli przydatności/odpowiedniego przygotowania zakładu do tej roli. Certyfikacja dla zakładu kształcenia jest bezpłatna.

W zależności od potrzeb osób uczących się nauka zawodu może zostać wydłużona lub skrócona. Państwo wspiera osoby ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Osoba z orzeczeniem o niepełnosprawności lub obcokrajowiec może zatem mieć wydłużony okres nauki i otrzymać wsparcie w formie indywidualnego coachingu.

5.2 Głównym sposobem zdobycia zawodu jest nauka poprzez pracę (tzw. dualne kształcenie zawodowe)

Nauka zawodu odbywa się na podstawie umowy zawartej między młodocianym a zakładem kształcącym. Umowa ta obowiązuje tylko w czasie nauki zawodu. Umowa może być zawarta tylko na część nauki np. zdobycie konkretnej kwalifikacji.

Lichtenstein jest małym krajem. Państwo wychodząc naprzeciw potrzebom zakładów kształcących umożliwia tworzenie kooperacji (konsorcjum) zakładów kształcących, które dzielą się obowiązkami wynikającym z podstawy programowej kształcenia w danym zawodzie. To znaczy, że część kompetencji młodociany nabywa w jednym zakładzie kształcenia, a część w kolejnym.

Z umowy o naukę zawodu wynikają podobne obowiązki i przywileje jak ze stosunku pracy. Umowa reguluje zasady dot. czasu pracy, urlopu, obowiązków służbowych. Po podpisaniu umowy obowiązuje okres próbny, który może wynosić od 1 do 3 miesięcy. Krótszy okres próbny stosowany jest głównie w stosunku do umów o naukę częściową zawodu trwającą np. 1 rok. Jeśli strony nie postanowiły w umowie inaczej, to zakłada się, że okres próbny trwa 3 miesiące.

W okresie próbnym obie strony mogą rozwiązać umowę bez podania powodów, po tym okresie chęć rozwiązania umowy musi być konsultowana z organem nadzorującym *Amt für Berufsbildung und Berufsberatung*. Organ ten może rozwiązać umowę o naukę zawodu np. z powodu niedostatecznych kompetencji instruktora praktycznej nauki zawodu.

W trakcie trwania nauki zawodu młodociany nie może być nakłaniany do wykonywania prac niemających związku z nauką zawodu, do którego jest przygotowywany. Po zakończeniu nauki zawodu zakład kształcący ma obowiązek wystawić młodocianemu świadectwo pracy, które potwierdza zdobyte kwalifikacje, a na wniosek młodocianego zawiera również ocenę jego pracy i kompetencji społecznych.

5.3 W proces edukacji zaangażowane są trzy podmioty. Rola szkoły zawodowej, centrum kształcenia praktycznego i zakładu pracy w procesie kształcenia zawodowego

Rola szkoły zawodowej *Berufsfachschule* jest podobna jak rola szkół branżowych w Polsce. Są one odpowiedzialne za kształcenie ogólne i teoretyczne kształcenie zawodowe.

Nauka w szkołach zawodowych jest finansowana przez Państwo i bezpłatna dla uczniów zawodu. Czas spędzony w szkole jest zaliczany do czasu pracy. W dniu nauki w szkole uczeń jest zwolniony z pracy w zakładzie kształcącym. Obok zajęć obligatoryjnych szkoły zawodowe oferują również zajęcia dobrowolne i wyrównawcze.

Udział w tych zajęciach również zalicza się do czasu pracy, ale ich długość nie może przekroczyć ½ dnia pracy.

Aby zapewnić kształcenie zawodowe w obszarach, które nie mogą być realizowane przez zakłady kształcące lub szkoły Księstwo Liechtenstein wspiera organizację kursów pozazakładowych. W tym celu państwo może podpisać umowy o kształcenie uzupełniające z oferentami w kraju i za granicą.

Dla uczniów szkół zawodowych zainteresowanych podjęciem studiów wyższych prowadzone są zajęcia przygotowujące do matury. Bezpłatny dostęp do tego typu nauki zapewnia państwo. Udział w tych zajęciach liczony jest do czasu pracy, o ile cały czas nauki w szkole nie przekracza 2 dni w tygodniu.

1

MODEL 4 + 1

Nauka praktyczna
w zakładzie pracy
4 dni + szkoła 1 dzień

2

MODEL 3,5 + 0,5

Nauka praktyczna
w zakładzie pracy 3,5 dnia
+ szkoła 1 dzień + zajęcia
wyrównawcze ½ dnia

3

MODEL 3 + 2

Nauka praktyczna
w zakładzie pracy 3 dni
+ szkoła 2 dni (zajęcia
podstawowe i dodatkowe
np. przygotowanie
do matury)

Wszystkie programy nauczania w zawodach publikowane są podobnie jak w niemieckim czy szwajcarskim systemie edukacji zawodowej w formie rozporządzeń.

Każde z tych rozporządzeń zawiera następujące informacje:

- opis kompetencji zdobytych w procesie kształcenia i celów kształcenia
- czas trwania nauki zawodu
- zasady dot. bezpieczeństwa pracy i ochrony środowiska
- podział zadań między zakładem kształcenia i szkołą zawodową

Przykład dla zawodu mechanik/elektromechanik poj. samochodowych:

Nauka w zakładzie pracy i innych ośrodkach kształcących

Czas trwania nauki zawodu
w zakładzie pracy obejmuje
cały okres kształcenia i trwa
3,5 do 4 dni w tygodniu

+

Berufsfachschule – nauka w szkole

Obligatoryjna nauka
zawodu w szkole obejmuje
1 240 lekcje

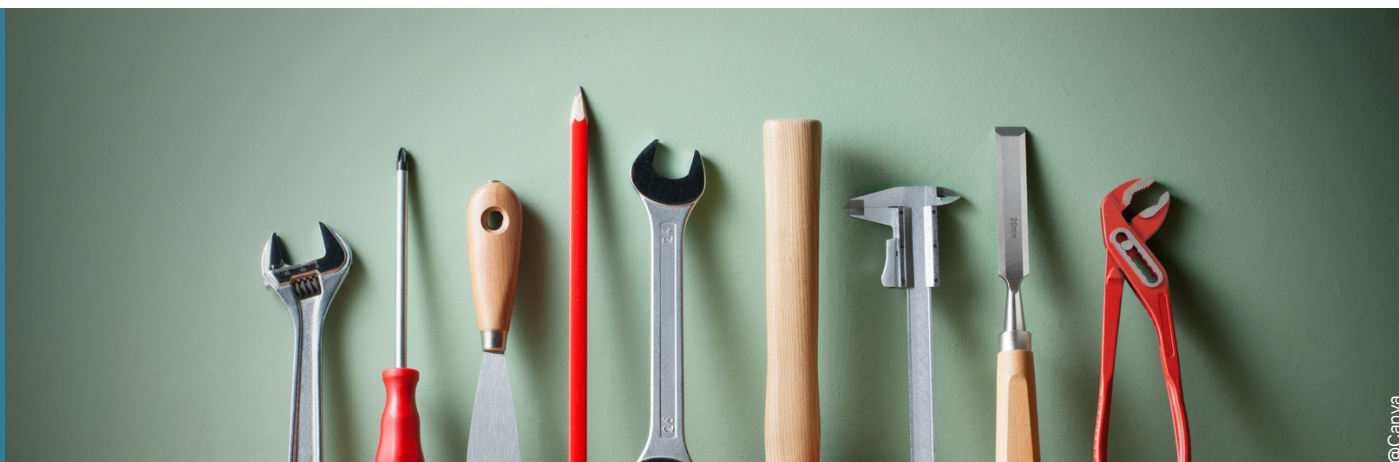
5.4 Kluczową rolę w systemie odgrywają *Berufsbildner* – instruktorzy praktycznej nauki zawodu

Tak jak w Polsce i w innych krajach promujących kształcenie dualne osobami odpowiedzialnymi za kształcenie zawodowe w zakładach kształcących są instruktorzy (*Berufsbildner*). Instruktor musi posiadać wykształcenie kierunkowe, co najmniej 2 lata praktyki zawodowej i ukończony kurs pedagogiczny (50 h).

5.5 Doradztwo zawodowe jest priorytetem państwa

Odpowiedzialny za doradztwo zawodowe jest *Amt für Berufsbildung und Berufsberatung*. Doradztwo to jest dostępne bezpłatnie dla wszystkich mieszkających w Liechtenstein osób i świadczone jest wszystkim do ukończenia 25 r.ż. oraz bezrobotnym i pobierającym świadczenia socjalne.

Doradztwo zawodowe realizowane jest poprzez materiały informacyjne, doradztwo indywidualne i działania zorganizowane np. dla klas szkolnych czy grup osób bezrobotnych.

5.6 Finansowanie kształcenia i doksztalcania zawodowego

Państwo przejmuje następujące koszty związane z kształceniem zawodowym:

- koszty nauki w szkołach i instytucjach edukacyjnych (też prywatnych)
- koszty obligatoryjnych kursów dla instruktorów PNZ (*Berufsbildner*)
- koszty egzaminów
- koszty organizacji kursów fakultatywnych i wyrównawczych
- koszty związane z oceną przydatności zakładu do kształcenia młodocianych

Ponadto państwo finansuje:

- działania związane z przygotowaniem do kształcenia zawodowego
- kursy ponadzakładowe i kursy w instytucjach edukacyjnych
- wsparcie dla osób ze szczególnymi potrzebami (opłacany jest personel pedagogiczny)
- działania związane z promocją kształcenia zawodowego
- międzynarodowe działania koordynacyjne związane z kształceniem zawodowym

Państwo może pokryć:

- koszty kursów przygotowawczych do egzaminów wstępnych na wyższych szkołach zawodowych
- koszty kształcenia w wyższych szkołach zawodowych
- koszty doksztalcenia zawodowego
- koszty integracji młodzieży ze specjalnymi potrzebami
- koszty zapewnienia miejsc kształcenia, gdy ofert kształcenia jest mniej niż kandydatów
- koszty wsparcia dla osób ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi

6. Dobre praktyki i argumenty przemawiające za kształceniem dualnym

6.1 Preorientacja zawodowa – Pobaw się lutownicą – PeperMINT

W interesie państwa i gospodarki jest, aby jak najwięcej młodych ludzi decydowało się na naukę zawodów, które są potrzebne na rynku pracy. Aby podjąć decyzje, co robić w przyszłości, dobrze jest już w bardzo młodym wieku poznać potrzebne w przyszłości obszary wiedzy. Matematyka (Mathematik – M), Informatyka (Informatik – I), nauki przyrodnicze (Naturwissenschaften – N) i technika (Technik – T) są dziedzinami, które stanowią przepustkę do zdobycia ciekawego zawodu. Laboratorium PeperMINT propaguje przydatności przedmiotów ścisłych i stara się przełamać mity, że są to dziedziny trudne i „męskie”.

Jak działa PeperMINT?

Laboratoria przeznaczone są dla grup wiekowych od 5 do 100 😊 lat. Głównie oczywiście dla dzieci i młodzieży do 18 roku życia. Dla każdej grupy wiekowej został opracowany zestaw eksperymentów uwzględniający wiek dzieci i ramowy program nauczania w danej klasie. Laboratorium finansowane jest przez kilkudziesięciu sponsorów – głównie lokalnych firm. W PeperMINT odbywają się 2 rodzaje zajęć – dla klas przedszkolnych i szkolnych oraz dla rodzin z dziećmi.

Wariant 1 – Spotkania dla klas przedszkolnych i szkolnych

Nauczyciel wychowania przedszkolnego lub szkolonego zgłasza klasę na konkretny moduł eksperymentalny (kilkanaście takich modułów jest do wyboru, ilość propozycji rośnie z roku na rok.) Klasa uczestniczy w eksperymentach pod nadzorem instruktora laboratorium. Nauczyciel nie bierze udziału w tej zabawie. Przede wszystkim dlatego, aby eksperymenty nie kojarzyły się z zajęciami lekcyjnymi. Chodzi o rozbudzenie zainteresowań, przełamywanie stereotypów oraz strachu przed techniką. Młodzi ludzie pracują na wiertarkach, uczą się lutować, przeprowadzają eksperymenty chemiczne. Pracują w „środowisku niebezpiecznym” (urządzenia podłączone do prądu, odczynniki chemiczne), ale każdy eksperyment został tak przygotowanych, aby można go było bezpiecznie przeprowadzić dla danej grupy wiekowej.

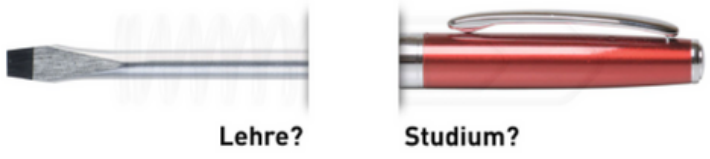
Wariant 2 – spotkania dla dzieci z opiekunami (członkami rodzin)

Do laboratorium zapraszane są młode osoby z opiekunami/członkami rodziny. Jeszcze do niedawna Liechtenstein był krajem o tradycyjnym podejściu do ról społecznych. Kobiety głównie zajmowały się domem i dziećmi lub pracowały w tzw. damskich zawodach, często tylko na część etatu. Aby przełamać ich lęk przed zawodami technicznymi, informatyką lub matematyką laboratorium proponuje im zajęcia razem z członkami ich rodzin.

Ważne role społeczne w rodzinie w Liechtensteinie spełniają dziadkowie. PeperMINT wychodzi z założenia, że przekonanie babci lub dziadka o tym, że „elektronika może być fajna”, da młodym ludziom a szczególnie dziewczętom „odwagę” by przełamać tradycyjne role społeczne w wyborze zawodu

6.2 Uczeń przed dylematem – co robić po okresie nauki w szkole ogólnej?

Tematyce orientacji i preorientacji zawodowej poświęcona jest strona internetowa *Next Step*. Platforma ta powstała w kooperacji między rządem a przedstawicielami zrzeszeń pracodawców. Jej głównym celem jest przede wszystkim pomoc w wyborze właściwego zawodu (doradztwo zawodowe).

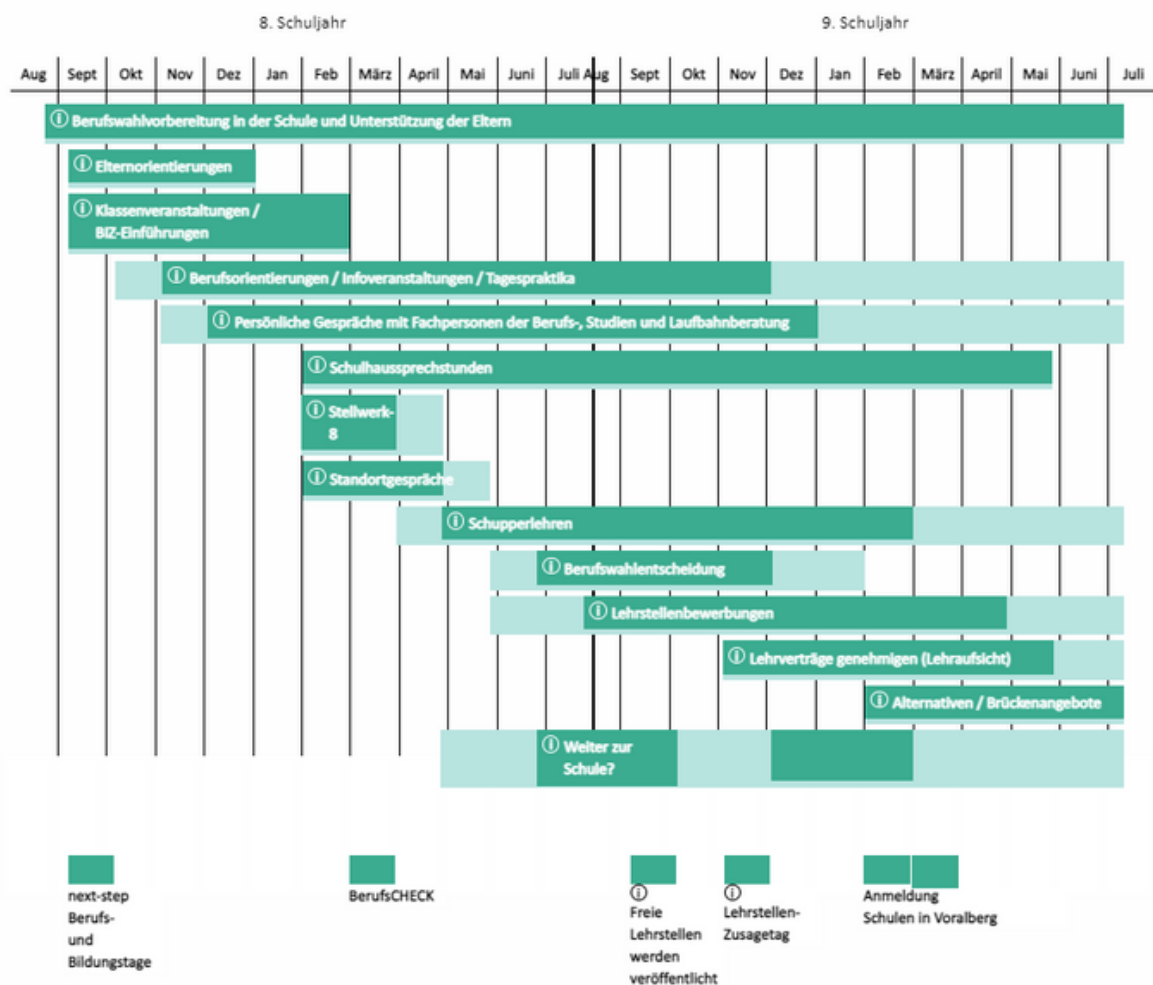

Lehre? **Studium?**

Alle Veranstaltungen anzeigen >

Źródło: «next-step» Webplattform, Berufsberatung und Berufsbildung; Amt für Berufsbildung und Berufsberatung www.next-step.li

Źródło: «next-step» Webplattform, Berufsberatung und Berufsbildung: Amt für Berufsbildung und Berufsberatung www.next-step.li/beratung/berufswahlfahrplan

Proces wyboru zawodu obrazuje powyższy diagram. Młodzież w Liechtenstein musi po zakończeniu 9 klasy podjąć decyzję, czy kontynuuje naukę, czy preferuje zdobycie konkretnego zawodu. Działania informacyjne rozpoczynają się na początku roku szkolnego w klasie 8. Są one kierowane do klas i rodziców uczniów. W następnych miesiącach rozpoczynają się spotkania informacyjne i jednodniowe praktyki w zakładach pracy.

Bardzo ważnym narzędziem wyboru zawodu są indywidualne spotkania z doradcami zawodowymi. Odbywają się one zarówno w przeznaczonych do tego celu placówkach jak i w szkołach. Młodzież ma też możliwość spędzenie kilku dni w wybranym przez siebie zakładzie pracy (nauka próbna w zakładzie – *Schnupperlehre*).

Już pod koniec 8 klasy, a więc na rok przed zakończeniem nauki, młodzież może składać dokumenty aplikacyjne do zakładów kształcących. A więc osoby pewne swojego wyboru, które składają dokumenty na początku 9 klasy już na 10 miesięcy

przed zakończeniem szkoły mają pewność co do miejsca nauki zawodu. Dla osób, które na 3 miesiące przed zakończeniem nauki nie zdobyły lub nie wybrały zawodu/zakładu kształcenia organizowane są rozwiązania alternatywne – np. dodatkowe praktyki.

Te propozycje alternatywne stanowią pomost pomiędzy obowiązkową edukacją a rozpoczęciem nauki zawodu. Zwykle trwają od sześciu miesięcy do roku. W tym czasie młodzi ludzie mogą pracować nad lukami edukacyjnymi i są wspierani w szukaniu własnych perspektyw zawodowych.

6.3 Argument finansowy: Dlaczego wybieram daną ścieżkę edukacji? **– „Liczy się kasa w portfelu”**

Na pytanie, dlaczego tak dużo osób wybiera kształcenie zawodowe w Księstwie Liechtenstein najczęściej pada następująca odpowiedź: „Szkoła nie jest moim wymarzonym miejscem na świecie, a nauka zawodu pozwala mi zdobyć ciekawe umiejętności i mieć fundusze na utrzymanie i przyjemności.” Mocnym punktem tego modelu edukacji jest podporządkowanie obowiązku szkolnego zdobywaniu praktycznych umiejętności w zakładzie.

Wynagrodzenie młodocianego pracownika na starcie stanowi ok. ¼ pierwszego wynagrodzenia specjalisty/fachowca. Kwota ok. 500 -1.500 CHF pozwala młodzieży (która jest jeszcze na utrzymaniu rodziców) na zaspokojenie własnych życzeń konsumpcyjnych: zakup własnego samochodu na raty, zrobienie prawa jazdy, sfinansowanie urlopu itp. Wysokość wynagrodzenia młodocianych pracowników zależy od zawodu i roku nauki. Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej: <https://www.aubi-plus.de/ausbildung/liechtenstein/>

Po 3-4 latach nauki młodzież może liczyć na miejsce pracy na stanowisku specjalistycznym. Młodociany, który rozpoczyna naukę zawodu w wieku 15 lat, będzie jako osoba 19-20 letnia zarabiać kwotę wystarczającą na utrzymanie, podczas gdy osoba studiująca będzie w tym czasie musiała liczyć na wsparcie finansowe rodziców.

6.4 Zawód zdobyty w 2 lub 3 lub 4 lata – ułkon w stronę preferencji i możliwości ucznia

Wszystkie zawody, których można nauczyć się w Liechtenstein, podzielone są na 22 grupy tematyczne. Są to:

- Zawody okołorolnicze
- Zawody dot. przemysłu spożywczego
- Zawody dot. gastronomii i usług hotelowych
- Zawody związane z przemysłem odzieżowym
- Zawody dot. sportu i urody
- Zawody artystyczne
- Zawody dot. branży drukarskiej
- Zawody budowlane
- Zawody związane z facility management
- Zawody związane z przemysłem drzewnym i wykończeniem wnętrz
- Zawody związane z przemysłem motoryzacyjnym
- Zawody związane z elektrotechniką
- Zawody związane z przemysłem metalowym i zegarmistrzostwem
- Zawody związane z przemysłem chemicznym
- Zawody związane z modelowaniem i konstrukcją
- Zawody handlowe
- Zawody administracyjne i związane z turystyką
- Zawody związane z logistyką, transportem i BHP
- Zawody związane z informatyką
- Zawody związane z kulturą i mediami
- Zawody związane z ochroną zdrowia
- Zawody związane z kształceniem i opieką socjalną

Władze odpowiedzialne za system kształcenia w Księstwie Liechtenstein zakładają, że każdy uczeń obok odmiennych zainteresowań, ma także różne możliwości intelektualne oraz mniejszą lub większą potrzebę szybkiego usamodzielnienia się. Dlatego w obrębie danej grupy branżowej mamy propozycję nauki w zawodach „łatwiejszych” i „trudniejszych”.

Uczeń, który interesuje się jakąś dziedziną, może wybrać w obrębie danej grupy zawodów, który odpowiada jego możliwościom i preferencjom. Np. w obszarze zawodów związanych z budownictwem i wyposażeniem wnętrz znajdziemy propozycję zawodu, którego możemy nauczyć się w trakcie 2 lat (asystent malarza - Malerpraktiker), w ciągu 3 lat (malarz pokojowy - Maler) lub w okresie 4 lat (dekorator wnętrz - Raumausstatter).

6.5 Koncern kontra firma rodzinna – jaki zakład kształcący wybrać

Jeśli dana osoba zdecydowała się już na zawód, w którym chce się kształcić, powstaje pytanie jaki rodzaj przedsiębiorstwa kształcącego wybrać. O uczniów konkurują ze sobą zarówno firmy duże o charakterze międzynarodowym, jak np. Oerlikon (Oerlikon Balzers, producent powłok PVD jest częścią grupy OC Oerlikon), i firmy małe jak Messina AG.

Zaletą nauki zawodu w dużym koncernie jest możliwość poznania różnych działów i stanowisk pracy, a niejednokrotnie sposobność udziału w wymianie międzynarodowej (np. pobyt uczniów Oerlikon Liechtenstein w Szwecji). Młodociani pracownicy koncernów kształcą się przez pierwsze 2 lata w zakładowym centrum praktycznej nauki zawodu, a potem przechodzą na działy produkcyjne swojej firmy, by sprawdzić swoje umiejętności w praktyce. Mają też pewność, że otrzymają support od zatrudnionych na pełen etat instruktorów praktycznej nauki zawodu.

Młodociany pracownik uczący się np. zawodu elektronika przez pierwsze 2 lata realizuje program nauczania obowiązujący w całym kraju, a przez 2 kolejne lata uczy się głównie tych umiejętności, które są potrzebne w zakładzie kształcącym. Młodociani pracownicy korzystają ze wszystkich benefitów firmy macierzystej (stołówki, wyjazdów integracyjnych itp.) Po zakończeniu nauki mają duże szanse na zatrudnienie i jasno określoną ścieżkę kariery w przedsiębiorstwie.

Zaletą nauki zawodu w MŚP jest bardzo duża samodzielność pracownika młodocianego. W pierwszym okresie nauki zawodu jest on nie tylko pracownikiem młodocianym, ale bierze również udział w modułowym szkoleniu w centrum kształcenia praktycznego (podmiot zewnętrzny). Tu zostaje mu przekazana wiedza i podstawowe umiejętności. Po tym okresie młodociany pracownik podejmuje już prace w zakładzie kształcącym.

Zasadą stosowaną w mniejszych firmach jest przekazanie uczniowi jak najszybciej samodzielnych zadań. W zakładzie Messina (producenta konstrukcji metalowych) uczeń od 2 roku nauki wykonuje zlecenia, które firma pozyskała od swoich klientów (a więc realizuje prace na rzecz podmiotu zewnętrznego, nie zadania testowe).

Na początku otrzymuje od instruktora dokładny opis zadania do wykonania, potrzebną dokumentację techniczną i ramy czasowe wykonania pracy. Uczeń omawia z przełożonym tok postępowania, wyjaśniane są wszystkie jego pytania i wątpliwości. Następnie już samodzielnie przystępuje do realizacji swojego zadania. Zawsze jednak może liczyć na pomoc i wskazówki kolegów na hali produkcyjnej.

Dla celów dowodowych musi prowadzić listę postępów pracy. Nauka zawodu w małym zakładzie zapewnia elastyczność, rozwija kreatywność i pozwala często na bezpośredni kontakt z klientem końcowym.

6.6 Poszukiwanie miejsca nauki zawodu

Na stronie Next Step znajduje się wyszukiwarka obejmująca wszystkie firmy działające w tym państwie. Osoba poszukująca miejsca kształcenia może wybrać branżę, zawód i dowiedzieć się, czy konkretna firma oferuje miejsce kształcenia w danym i kolejnym roku. Na stronie znajduje się też adres mailowy i kontakt telefoniczny do danego przedsiębiorcy, by maksymalnie ułatwić możliwość dotarcia do zakładu kształcącego.

Lehrfirmenverzeichnis

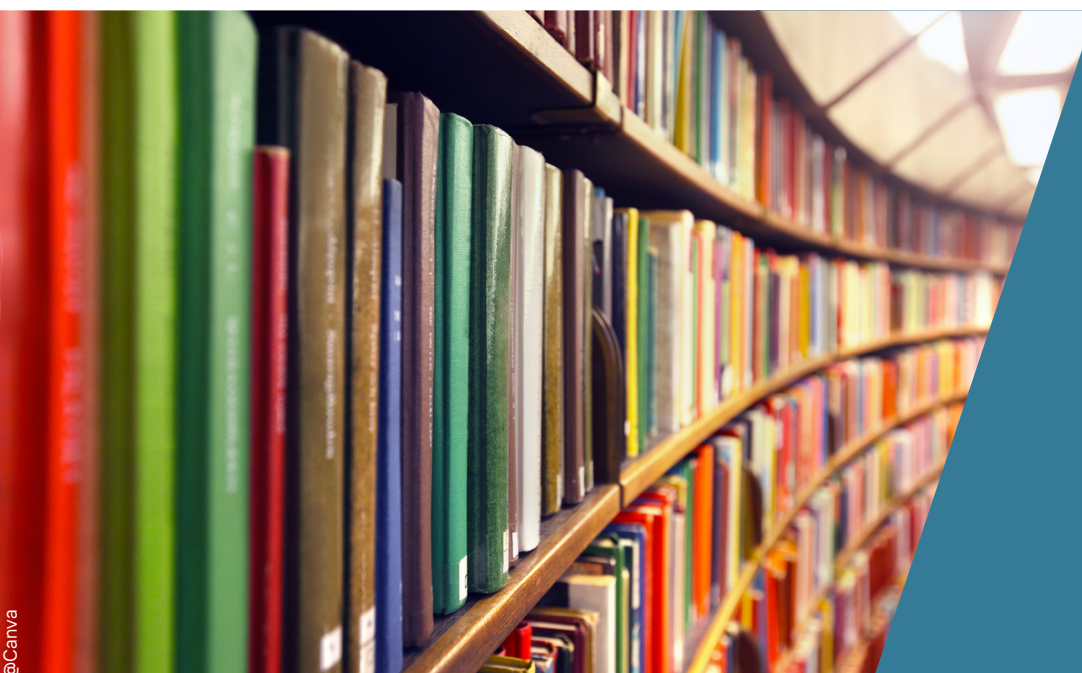
Betriebsname Berufsfeld Beruf

Betriebsname	Adresse/Kontakt	Lehrstellen mit Lehrbeginn Sommer	
		2021	2022
A-Z Allfinanz	Landstrasse 105, 9490 - Vaduz T +423 232 73 76 E info@azallfinanz.li	0	0
A. Kaufmann AG	Zwischenbäch 17, 9496 - Balzers T +423 777 31 90 E info@kaufmann-ag.li	0	3
A. Vogt Gebäudetechnik AG	Gewerbeweg 23, 9490 - Vaduz T +41 78 778 68 30 E info@vogt-ag.li	0	0
Abwasserzweckverband der Gemeinden	Postfach 29, 9487 - Gamprin-Bendern T +423 377 17 44 E info@azv.li	0	0

Źródło: «next-step» Webplattform, Berufsberatung und Berufsbildung: Amt für Berufsbildung und Berufsberatung www.next-step.li/aus-und-weiterbildung/berufslehre/lehrfirmenverzeichnis

7. Bibliografia

- Liechtenstein in Zahlen - Medium po niemiecku, pobrano 11.04.2022 z <https://www.llv.li/inhalt/1590/amtstellen/liechtenstein-in-zahlen>
- Bildungsstatistik 2018 in Liechtenstein - Medium po niemiecku, pobrano 11.04.2022 z www.llv.li/files/as/bildungsstatistik_2018.pdf
- Grafik Bildungswesen Liechtenstein - Medium po niemiecku, pobrano 11.04.2022 z <https://www.llv.li/files/sa/grafik-bildungswesen-deutsch-iscd-2011-20160412.pdf>
- Amt für Berufsbildung und Berufsberatung - Medium po niemiecku, pobrano 11.04.2022 z <https://www.llv.li/inhalt/12554/amtstellen/amt-fur-berufsbildung-und-berufsberatung>
- «next-step» Webplattform, Berufsberatung und Berufsbildung - Medium po niemiecku, pobrano 16.05.2022 z <https://www.next-step.li/>
- 100pro! Berufsbildung Liechtenstein - Medium po niemiecku, pobrano 16.05.2022 z <https://100pro.li/>
- Foerderbereiche Berufsbildung - Medium po niemiecku, pobrano 20.05.2022 z <https://www.erasmus.li/foerderbereiche/berufsbildung>
- Berufsbildung Liechtenstein - Medium po niemiecku, pobrano 20.05.2022 z <https://gil.li/aus-und-weiterbildung/berufsbildung/>

Masz pytania? Skontaktuj się z nami!

**Polsko-Niemiecka Izba Przemysłowo-Handlowa
(AHK Polska)**

ul. Miodowa 14 00-246 Warszawa

bb@ahk.pl

www.ahk.pl | www.edunet-poland.pl

